

Висновки ЄСПЛ щодо прозорості процедури обшуку адвокатів мають бути обов'язково імplementовані в українське законодавство, для того щоб не допустити порушення їх прав та гарантій їх діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI. Електронний режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
2. Статистика Ради адвокатів Київської області. Електронний режим доступу: <http://radako.com.ua/news/zahist-prav-advokativ-v-kiyivskiy-oblasti-analiz-statistichnih-danih>.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Міжнародний документ від 04 листопада 1950 року. Електронний режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
4. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 № 3477-IV. Електронний режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
5. Іванцова А.В. Міжнародно – правовий захист прав адвокатів./ А.В. Іванцова // Адвокат. – 2011, – №12 (135), – с. 27-29.
6. Бак проти Німеччини. Офіційний текст. Електронний режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22%3A%5B%5D%2C%22documentcollectionid2%22%3A%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%5D%2C%22itemid%22%3A%5B%5D%7D>].
7. Німітс проти Німеччини. Офіційний текст. Електронний режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22%3A%5B%5D%2C%22documentcollectionid2%22%3A%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%5D%2C%22itemid%22%3A%5B%5D%7D>].
8. Ромен і Шміт проти Люксембургу (CASE OF ROEMEN AND SCHMIT v. LUXEMBOURG) від 25 лютого 2003 року. Офіційний текст. Електронний режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22%3A%5B%5D%2C%22documentcollectionid2%22%3A%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%5D%2C%22itemid%22%3A%5B%5D%7D>].
9. Головань проти України. Офіційний текст. Електронний режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/engcomold#%7B%22fulltext%22%3A%5B%22golovan%22%5D%2C%22itemid%22%3A%5B%5D%7D>].
10. Сервуло та інші проти Португалії. Офіційний текст. Електронний режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22%3A%5B%222701310%22%5D%2C%22documentcollectionid2%22%3A%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%5D%2C%22itemid%22%3A%5B%5D%7D>].

Кодола Богдана

НАРУШЕНИЕ ПРАВ АДВОКАТОВ ПРИ ОБЫСКЕ В РЕШЕНИЯХ ЕВРОПЕЙСКОГО СУДА ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА

В статье поднимается актуальная проблема нарушения прав адвокатов при осуществлении обысков правоохранительными органами. Европейский суд по правам человека выступает гарантом от неправомерного вмешательства в адвокатскую тайну и у своих решениях определяет границы возможного осуществления обыска адвокатов.

Ключевые слова: адвокат, Европейский суд по правам человека, права, обыск, правоохранительные органы.

Kodola Bogdana

VIOLATION OF LAWYERS RIGHTS DURING THE SEARCH IN THE DECISIONS OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

The article rises actual problem of violation of lawyer's rights at carrying out searches by law enforcement. European Court of Human Rights is the guarantor of undue interference in lawyers' secrecy in their decision defines the limits of acceptability with search of lawyers.

Keywords: advocate, European Court of Human Rights, law, search warrant, law enforcement.

Коломієць Анастасія Володимирівна,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

УДК 347.965.41

АДВОКАТ ЯК СУБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН: КОМПЛЕКС ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ

У роботі розглянуто питання проблемних аспектів участі адвоката у цивільному процесі України. На підставі аналізу наукової літератури та законодавства України визначено специфіку цивільного процесуального статусу адвоката як представника у цивільній справі. Робиться висновок, що адвокат у цивільному судочинстві займає самостійне процесуальне становище, яке характеризується ознаками відносної самостійності.

Ключові слова: адвокат, представник, цивільний процесуальний статус, цивільні процесуальні права, цивільні процесуальні обов'язки.

Постановка проблеми. Повне забезпечення прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб є невід'ємною складовою демократичного суспільства, характерною ознакою правової держави. Засоби такого забезпечення є різноманітними, проте головною є можливість особи самостійно або за допомогою фахівців захистити себе, забезпечити собі відчуття безпеки, захищеності з правової позиції.

Істотні зміни, які відбулися з початку 90-х років, а також конституційно-правове закріплення основ нової демократичної країни зумовили необхідність докорінного перегляду правового статусу осіб, які можуть здійснювати представництво інтересів осіб.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема визначення правового статусу адвоката в цивільному судочинстві була предметом досліджень низки науковців. Серед учених, які досліджували окремі аспекти цієї проблеми, доцільно виокремити праці Фурси С.Я., Фурси Є.І., Тертишнікова В.І., Васильєва С.В. та інших.

Метою статті є аналіз специфіки цивільного процесуального статусу адвоката у цивільних правовідносинах.

Виклад основного матеріалу дослідження. У ст. 59 Конституції України визначено, що кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав [1].

Відповідно до ст. 12 Цивільного процесуального кодексу України (далі — ЦПК) особа, яка бере участь у справі, має право на правову допомогу адвокатів або інших фахівців у галузі права [2].

Зокрема С. Я. Фурса та Є. І. Фурса стверджують, що процесуальна діяльність адвоката в цивільній справі здійснюється відповідно до норм Цивільно-процесуального кодексу України. Тому можна б було не виокремлювати участі адвоката в цивільному процесі, якщо би ця діяльність мала чітко визначені напрями та межі [7, с. 54].

Таку ж точку зору підтримує В. І. Тертишніков та зазначає, що «процесуальне представництво — це правовідносини, в яких одна особа (представник) здійснює у суді процесуальні дії від імені та в інтересах іншої особи (яку представляють)» [6, с. 83].

На думку С. В. Васильєва, цивільне процесуальне представництво — це врегульована нормами ЦПК України форма надання правової допомоги однією особою (представник) іншій особі (особа, яку представляють, у формі здійснення процесуальних дій представником від імені і в інтересах особи, яку представляє, в межах отриманих повноважень у зв'язку з розглядом і вирішенням судом цивільної справи» [4, с.74-75].

Дійсно, адвокат бере участь у цивільних справах як представник осіб, які беруть участь у справі. При цьому його наділено загальними цивільними процесуальними правами

таких осіб, а також спеціальними цивільними процесуальними правами представника. Водночас адвокат наділений відповідним матеріально-правовим статусом, який, здавалося б, певним чином має впливати на його процесуальний статус. Відтак є необхідність у визначенні адвоката як представника у цивільному процесі, який наділений спеціальними цивільними процесуальними правами, виходячи із його матеріально-правового статусу адвоката як професійного захисника.

Особливістю правового регулювання участі адвоката у цивільному процесі України, є те, що воно здійснюється як цивільним процесуальним законодавством України, так і спеціальними законами та підзаконними нормативно-правовими актами. Відповідний законодавчий підхід обумовлює специфіку участі вказаного суб'єкта в цивільних процесуальних правовідносинах.

Відповідно до пункту 1 частини 1 статті 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі — Закон) адвокатом є фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах і в порядку, що передбачені законом.

У пункті 2 частини 1 статті 1 Закону міститься дефініція адвокатської діяльності — нею є незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. При цьому згідно з п. 9 ч. 1 ст. 1 Закону представництво є видом адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні реалізації прав та обов'язків клієнта, серед іншого, в цивільному судочинстві.

Аналогічні за змістом правові норми містить і ЦПК України, а саме: відповідно до ч.ч. 1-2 ст. 26, ч. 1 ст. 40, ч. 1 ст. 44 ЦПК України адвокат у цивільному процесі є представником і належить до класифікаційної групи осіб, які беруть участь у справі. При цьому його основне право полягає у вчиненні від імені особи, яку він представляє, усіх процесуальних дій, що їх має право вчиняти ця особа.

Сукупний аналіз наведених правових норм дозволяє зробити висновок про те, що адвокат, який бере участь у цивільній справі, набуває цивільного процесуального статусу довірчого представника, у межах якого забезпечує реалізацію прав та обов'язків особи, інтереси якої він представляє, вчиняючи від її імені усі процесуальні дії, що їх має право вчиняти ця особа.

Під час визначення правового статусу адвоката в цивільному процесі особливої актуальності набувають його права й обов'язки.

Відповідно до частини 5 статті 39, частини 1 статті 44 ЦПК України адвокат як представник у цивільному процесі наділяється правом вчиняти від імені особи, яку він представляє, усі процесуальні дії, що їх має право вчиняти ця особа, а також доручати ведення справи в суді іншим особам. Крім того, оскільки у такому

випадку адвокат належить до класифікаційної групи осіб, які беруть участь у справі, він наділяється загальними процесуальними правами та обов'язками, регламентованими у ст. 27 ЦПК України.

Водночас Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» надає адвокату під час здійснення представництва ширше коло повноважень, а також покладає на нього додаткові обов'язки.

Зокрема, як випливає із частини 1 статті 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокат наділяється такими спеціальними правами: звертатися з адвокатськими запитами, у т. ч. щодо отримання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб (за згодою таких фізичних осіб) (п. 1); збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, озайомлюватися з ними та опитувати осіб за їх згодою (п. 7); застосовувати технічні засоби, у т. ч. для копіювання матеріалів справи, в якій адвокат здійснює представництво або надає інші види правової допомоги, фіксувати процесуальні дії, в яких він бере участь, а також хід судового засідання в порядку, передбаченому законом (п. 8); посвідчувати копії документів у справах, які він веде, крім випадків, якщо законом встановлено інший обов'язковий спосіб посвідчення копій документів (п. 9); одержувати письмові висновки фахівців, експертів з питань, що потребують спеціальних знань (п. 10); користуватися іншими правами, передбаченими законом (п. 11).

Слід зазначити, що наведені вище спеціальні права адвоката переважно пов'язані із доказовою діяльністю та надають зазначеному суб'єкту у цивільних процесуальних правовідносинах ширший обсяг процесуальних повноважень у відповідній сфері.

Поряд із правами, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» покладає на адвоката, виходячи з його особливого матеріально-правового статусу, спеціальні обов'язки, як-от: дотримуватися присяги адвоката України та правил адвокатської етики; на вимогу клієнта надавати звіт про виконання договору про надання правової допомоги; невідкладно повідомляти клієнта про виникнення конфлікту інтересів; підвищувати свій професійний рівень; виконувати рішення органів адвокатського самоврядування; забезпечувати захист персональних даних про фізичну особу, якими він володіє, відповідно до законодавства з питань захисту персональних даних; виконувати інші обов'язки, передбачені законодавством та договором про надання правової допомоги (чч. 1, 3 ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

Потрібно підкреслити, що відповідними правами та обов'язками адвокат наділений безвідносно до виду цивільного судочинства, в якому він бере участь, представляючи інтереси іншої особи. Особливості правового регулювання участі адвоката в різних видах цивільного судочинства можуть бути зумовлені наявністю інших спеціальних правил. Наприклад, згідно з ч. 4 ст. 235 ЦПК України справа про розірвання шлюбу за заявою особи, засудженої до позбавлення волі, може бути розглянута судом за участю представника такої особи. Проте це жодним чином не впливає на цивільний процесуальний статус адвоката як представника.

Зміст судового представництва у цивільному процесі складають процесуальні дії, наслідки яких поширюються на довірителя, що визначає обсяг повноважень представника. Через визначені довіреністю чи договором застереження особа має право обмежити коло повноважень представника на вчинення певної процесуальної дії.

Відтак, адвокат зобов'язаний діяти в межах повноважень, наданих йому клієнтом, з урахуванням обмежень щодо вчинення окремих процесуальних дій. Перелік повноважень чи обмежень стосовно вчинення певних процесуальних дій має бути визначено договором, який укладається між адвокатом та особою, інтереси якої він представляє у відповідному цивільному процесі.

Обмеження в діяльності адвоката закріплено і на законодавчому рівні. Так, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлено перелік обставин, які унеможливають участь певного адвоката в конкретному цивільному процесі, а саме:

- якщо адвокат є членом сім'ї або близьким родичем посадової особи, що брала або бере участь у цивільному процесі, щодо якого до адвоката звертаються з пропозицією укладення договору про надання правової допомоги;
- виконання договору може суперечити інтересам адвоката, членів його сім'ї або близьких родичів, адвокатського бюро або адвокатського об'єднання, засновником (учасником) якого він є, професійним обов'язкам адвоката, а також у разі наявності інших обставин, що можуть призвести до конфлікту інтересів;
- адвокат надає правову допомогу іншій особі, інтереси якої можуть суперечити інтересам особи, яка звернулася щодо укладення договору про надання правової допомоги, тощо.

У зв'язку із наділенням адвоката ширшим, порівняно з іншими представниками, правовим статусом у науковій літературі періодично актуалізується дискусія з приводу того, чи доцільно допускати до участі у справі з наданням цивільного процесуального правового статусу представника осіб, які не володіють спеціальними знаннями в галузі права.

Окремі науковці стверджують, що зважаючи на інтереси, які правильно розуміються, громадян, яким необхідно гарантувати певний рівень компетентності юридичної допомоги в суді, слід було б законодавчо закріпити правило про обов'язкове ведення справ через адвокатів (правило про адвокатську монополію) хоча б для судів певної ланки або певних категорій справ, а також розширити перелік осіб, які не можуть бути представниками в суді [5].

Проте виникають запитання: чи можна вважати за доцільне виконання функцій процесуального представника виключно адвокатами, і чи зможе це гарантувати відповідний рівень надання юридичної допомоги у суді? На наш погляд, – ні.

Висновки. Отже, можна стверджувати, що адвокат, беручи участь у цивільній справі, виходячи із його спеціального правового статусу, наділений ширшим обсягом процесуальних прав та ширшим колом обов'язків, пов'язаних із забезпеченням інтересів особи, яку він представляє, під час здійснення цивільного судочинства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР (зі змінами й доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України: Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV//Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – ст.356.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI//Відомості Верховної Ради. – 2013. – № 27. – ст.282.
4. Васильев С. В. Цивільний процес України: навч. посіб. / С. В. Васильев. – Х.: Еспада, 2009. – 456 с.
5. Островська Л. Адвокатська монополія на представництво в судах – скоріше «за» ніж «проти»// [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://radako.com.ua/news/advokatska-monopoliya-na-predstavnictvo-v-sudah-skorishe-za-nizh-proti>
6. Тertiшников В. І. Цивільний процес України (лекції): навч.-практ. посіб. / В. І. Тertiшников. – Х.: Вид. ФО-П Вапнярчук Н. М., 2009. – 320 с.
7. Фурса С. Я. Адвокат у цивільному процесі: [наук.-практ. посіб.] / С. Я. Фурса, Е. І. Фурса. – К.: Вид. Фурса С. Я.: КНТ, 2006. – 448 с.

Коломиец Анастасия Владимировна АДВОКАТ КАК СУБЪЕКТ ГРАЖДАНСКИХ ПРАВООТНОШЕНИЙ: КОМПЛЕКС ПРАВ И ОБЯЗАННОСТЕЙ

В работе освещены вопросы проблемных аспектов участия адвоката в гражданском процессе Украины. На основании анализа научной литературы и законодательства Украины определена специфика гражданского процессуального статуса адвоката как представителя в гражданском деле. Делается вывод, что адвокат в гражданском судопроизводстве занимает самостоятельное процессуальное положение, которое характеризуется признаками относительной самостоятельности.

Ключевые слова: адвокат, представитель, гражданский процессуальный статус, гражданские процессуальные права, гражданские процессуальные обязанности.

Kolomiets Anastasiia A LAWYER AS THE SUBJECT OF CIVIL RELATIONSHIPS: A COMPLEX OF RIGHTS AND DUTIES

The article highlights such issue, as problematic aspects of solicitor's participation in civil process of Ukraine. On the grounds of analysis of scientific literature and legislation of Ukraine the specific of civil procedural status of solicitor as a representative in a civil case is defined. It is concluded that the lawyer in civil proceedings holds independent procedural situation, which is characterized by signs of relative independence.

Keywords: solicitor, representative, civil procedural status, civil procedural rights, civil procedural obligations.

Лубяна Катерина Андріївна,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

УДК 347.965

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ АДВОКАТА

Стаття присвячена розгляду особливостей професійних прав адвоката в Україні, класифікації і цілям їх закріплення. Особлива увага приділена прав адвоката на звернення з адвокатським запитом. Виділені основні проблеми забезпечення їх реалізації і дотримання, визначена роль органів адвокатського самоврядування щодо можливостей реалізації прав адвоката. Автором запропоновані шляхи покращення існуючого правового регулювання реалізації і захисту професійних прав адвоката в Україні.

Ключові слова: адвокат, професійні права, гарантії, адвокатський запит, адвокатське самоврядування.